

Тања Крагујевић

СЕЋАЊЕ НА ПЕСНИКА, ПРЕВОДИОЦА И АРХИТЕКТУ ЗОРАНА БУНДАЛА

Фрагменти из електронске преписке

Преписка између Зорана Бундала (1947–2019) и Тање Крагујевић започета је 19. фебруара 2012, када се Бундало обратио Тањи електронским писмом, на препоруку колега, поводом припремане књиге превода песама Луиса Мекниса, имајући у виду њено уредничко деловање, у то време у издавачком предузећу „Агора” из Зрењанина (библиотека „Аријел”), али, накратко, након смрти Петруа Крдуа, и у вршачком КОВ-у.

Преписка је започета у пословном тону, али због испољеног међусобног разумевања настављена је, како је то Бундало формулисао, као „разговор у четири ока”, иако се песници још увек нису срели. Сусрет се одиграо тек касније, у дому Србе Митровића, где је и након смрти овог песника (2007), који је снажно утицао на преводилачка опредељења Зорана Бундала, али и подстицајну климу за стваралачке дијалоге са песницима, породица Митровић наставила да окупља најближе Србине колеге и пријатеље, попут Бундала, Кајоко Јамасаки, Милана Ђорђевића, Тање Крагујевић и других. Сусрет са Бундалом, 6. септембра 2013, чак и у ширем кругу званица, протекао је у истом духу и тону, као и њихова преписка.

Писма разумевања, подршке и размењивања новости из стваралачке и преводилачке радионице, између Бундала и Крагујевићеве, у најинтензивнијем виду и готово свакодневно, одашиљана су до 22. априла 2015, у наредних неколико година проређено, чему је умногоме доприносило и здравствено стање Зорана Бундала. Иако заступници другачијих песничких опредељења и поетских стилова, стваралачки ангажман показао се делотворним и у преписци, јер су, разменом песама, у Зорановом случају и оних преведених, оба кореспондента очекивала отворена мишљења, критичност, и примедбе које би могле утицати на финално обликовање њихових радова. Најбољи пример су „мале песме” Тање Крагујевић, изразито лирског тона и мелодије (које ће обликовати књигу *Корона*, 2017), на које је Зоран увек налазио свој „одговор”, те писао и своје варијанте, али ништа није желео да измени у самом песничком писму Крагујевићеве, које је све више упознавао. Сам је пак остајао доследан својој песничкој „градњи”, сложеној структури песме и њеном посебном, ироничном или реторском тону, испрекиданом лирским пасажима и смиренијим опсервацијама.

Збирка *Музика tajgu*, коју је припремао, заснована је на књизи постхумно објављених Мекнисових песама у књизи *The Collected Poems of Louis Macneice*, ур. Е. Р. Dodds, Faber & Faber, London – Boston, 1966.

Луис Мекнис (1907–1963) нашој публици је већ био представљен у познатој *Анџолоији енглеске поезије* (1945–1990) Србе Митровића („Светови”, Нови Сад, 1992), где су, у преводу Зорана Бундала, објављене три песме: „Испод планине”, „Брисач” и „Море”.

У писмима Тањи Крагујевић Бундало је напоменуо и да часопис *Поља* (бр. 484, година LVIII, новембар – децембар 2013) објављује мали циклус из *Музике ѿјдџи* (превод у сарадњи са Даницом Жугић). Четири песме из ове збирке објавио је и часопис *Ковине* из Вршца.

Рад на превођењу појединих Мекнисових песама Бундало је наставио, иако су се низале и друге његове обавезе, па тако и завршетак цркве Св. Архангела Михаила у Јабучју. Бундало у писмима Тањи напомиње и да је ова црква пројектована читаве две деценије раније, а извођена десет година, због недостатка новца. „Пројектовао сам много објеката, на начин на који сам писао песме, али овај објекат је у врху моје градитељске опсервације” (из писма 3. јуна 2012). Управо пред састанак са мајсторима задуженим да живопису Цркву, Бундало довршава и шаље превод Мекнисове „Елегије за безначајне песнике”.

Иако до објављивања *Музике ѿјдџи*, нажалост није дошло, Бунало је имао савршено разумевање за, у то време, успорен ритам издавања преведених књига код наших издавача. „Како год било, поделићемо судбину ове књиге заједно”, писао је Тањи. На жалост судбина је хтела да књига остане и даље необјављена, и чува се у личној архиви Тање Крагујевић. Међутим, и поред ових неиспуњених обостраних очекивања, остало је пријатељство, и сарадња се наставила на друге и другачије начине.

Извори, датуми уз песме: „Махабулипарум”, из прве „пошиљке” Мекнисових песама Тањи, 3. април 2012; „Тролови”, превод: август, 2013; „Све изнова”, превод: април 2013; „Сиво је све”, превод: 9. април 2013; „Елегија за безначајне песнике”, из писма 17. *септембар* 2013.

Песма **В. Х. Одна** (1907–1973) „Сценски мајстор критичарима” послата је електронском поштом 16. јула 2012, поводом завршетка поговора за друго издање *Однових песама, Исџод Сиријуса* („Градина”, Ниш) која се појавила на Сајму књига у Београду, 6. новембра 2012. Рад на приређивању ове књиге био је сложен, будући да је Бундало водио рачуна да укључи и оне песме које је, с временом, у размаку од претходног издања (*Песме*, избор и превод Срба Митровић, Зоран Бундало, „Градина”, Ниш, 1972), добијао од Србе Митровића, као и своје новонастале преводе.

Предговор другом издању написан је и као омаж Срби Митровићу, који је битно утицао на то да се Зоран Бундало приклони превођењу. „У време кад смо се Срба Митровић и ја упустили у авантуру превођења *Однових песама*, он је радио као библиотекар у Земунској гимназији, одакле и потиче наше познанство и касније пријатељевање, а ја сам рабио факултетске скамије. Све расположиво слободно време проводили само заједно, што у библиотеци Земунске гимназије, што, најчешће у вечерњим сатима, у његовом стану у Капетан-Мишиној улици, претурјући и бунарећи по енциклопедијским речницима енглеског језика, без којих је заправо немогуће преводити *Одна*”, пише у свом предговору овог издања Бундало.

Извори, датуми преводи: У склопу тема о Одну, Бундало шаље и песму „Успаванка”, 8. 11. 2012, но како је она објављена у књизи изабраних песама, овде се не преноси. Песма „Сценски мајстор критичарима” послата је у писму 16. јула 2012.

Песму **Стивена Спендера** (1909–1995) Бундало је превео неочекивано, будући да се није бавио овим песником. Био је то, како напомиње, предак, сред других обавеза и сређивања рукописа властитих песама. Чини се да је, када је у питању Спендер, остао при овој једној песми, иако у поговору за прво издање *Однових песама* код нас Митровић и Биндало недвосмислено указују на значај овог имена. Уз Одну, Сесила Деј Луиса и Луиса Мекниса, припадао је групи коју ће енглеска критика откривати као „једну од најкарактеристичнијих појава модерне англосаксонске поезије – Оксфордску групу песника”. У његовој поезији критичари ће открити чак и непосреднију везу са Одним, према коме је очигледно гајио посебно поштовање, чак је ручно штампао његову прву књигу *Песме* (1928), али уједно истичу и значајне разлике у стилу и изразу ова два песника. У поезији Спендера нема Однове снаге ироничних самосагледавања и оштрине, која се преноси и на сликање света. Мада ће Спендерова песма “The Pylons” постати нека врста „заштитног знака” песника тог времена, који је од сликања умирених пејзажа прелазео у сликање недвосмислених промена, нове историјске етапе, у ери електрификације и индустријализације, коју симболишу управо стубови распрострањени диљем поља. И поред тога, мекота, рањивост и осећајност, трајне су одлике Спендеровог писања, а управо их представља песма коју је Бундало одабрао за јутро предака.

Спендер је свакако био значајан члан Оксфордске групе, али се његово име и дело често заборављају. Лепо је било знати да га је Бундало имао у свом видокругу, а остаје непознато да ли је у његовим фасциклама постојало још Спендерових песама, за које је показао сасвим адекватну преводилачку сензибилност.

Извор, превод: Песма „Освит”, преведена 15. августа 2013, послата у писму 16. августа 2013.

Непрекидно се враћајући, критичким оком, свом претходном песничком раду, и конципирајући могуће издање изабраних или сабраних песама, те достављајући ове започете целине на увид Тањи, Бундало је радио и на новом рукопису. Поједине циклусе Тања је имала прилике да упозна и пре окончања књиге *Сићнине*, за коју је написала поговор. Издање се појавило 2014. На промоцији у Српском књижевном друштву, 6. октобра 2014, на којој је учествовао и Вук Крњевић, Тања и Бундало су се, мимо готово свакодневних сусретања у писмима, тек други пут срели.

Имајући у виду да је период 2012–2013. године био изузетно плодан када су у питању сва три поља Бундаловог рада – песништво, превођење и архитектура – ови фрагменти преписке из тог периода одабрани су као вид сећања на његову личност и стваралаштво, након једне пуне деценије.

Преписка између ова два песника, иначе, сачувана је и похрањена у Легату Тање Крагујевић, у Историјском архиву Београда. Одабрани сегменти сада се обележавају први пут.